

ΜΙΑ ΟΧΙ ΚΑΙ ΤΟΣΟ... ΚΑΛΟΗΘΗΣ ΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Υποχώρηση των οραμάτων

Φαίνεται ότι η κρίση της υγείας στην Ελλάδα συνιστά πλέον ένα πεισματικά μόνιμο καθεστώς. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι κάποιες επισημάνσεις του Τύπου τα τελευταία χρόνια είναι ενδεικτικές ενός διαχρονικού μακρόσυρτου θρήνου για ένα εξόχως σημαντικό έργο μακράς πνοής, που εγκαινιάστηκε με βαρύγδουπες εξαγγελίες από κάποιους εμπνευσμένους οραματιστές, για να καταλήξει να θεωρείται ένα ανυπόληπτο και άναρχο εφιαλτικό συνονθύλευμα ανέμπνευστων γραφειοκρατών και άτολμων αρμοδίων. Για παράδειγμα, το 1994 διαβάζουμε για *“Τα πέντε άγκάθια της περίθαλψης”*, τις *“Δέκα πληγές της δημόσιας υγείας στην Ελλάδα”* και τις *“Αθεράπευτες παθήσεις των νοσοκομείων”*. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το σκηνικό παραμένει αμετάβλητο. Το κοινό πληροφορείται ότι *“Ασθενεί το Σύστημα Υγείας”*, ενώ επισημαίνονται και *“Τα 3 κακά του ΕΣΥ”*. Μπαίνοντας στο 2000 θα περίμενε κανείς ότι η χώρα, συνεπής προς την φιλόδοξη διακήρυξη από την Οργάνωση Παγκόσμιας Υγείας των αρχών της δεκαετίας του 80, *“Υγεία για όλους το 2000”*, θα κατέθετε τη δική της συνδρομή στο μεγαλόπνοο αυτό πρόγραμμα. Αν όντως κάτι τέτοιο συνέβη, εύλογα διερωτάται κανείς πώς δικαιολογούνται οι πρόσφατες επιγραμματικές αναφορές του είδους *“Μυστικά και ψέματα για ένα μύθο”*, *“Ο... Επιτάφιος του ΕΣΥ”* και *“2000 προβλήματα του ΕΣΥ εν έτει 2000”* (ΤΑ ΝΕΑ, Συνέντευξη του Προέδρου του Κεντρικού Συμβουλίου Υγείας).

Ο συλλογισμός συνεπώς ο οποίος αβίαστα προκύπτει είναι ότι,

αν υπάρχει κάποιο αντίκρισμα πραγματικότητας στις προαναφερθείσες επισημάνσεις και δεν αποτελούν ρητορικά κενολογήματα ή απελπισμένες κραυγές κάποιων περιθωριακών με διάθεση επιθετικής κατασπίλωσης ενός θεσμού που ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις προσδοκίες του έλληνα πολίτη, τότε οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι το Εθνικό Σύστημα Υγείας της χώρας πάσχει και θα πρέπει να αναζητήσουμε τα αίτια αυτής της κακοδαιμονίας. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει μόνο μέσα από μία ψύχραιμη κριτική ανάλυση και αξιολογική αποτίμηση της σημερινής κατάστασης στο χώρο της υγείας, απαλλαγμένη από αυθαίρετα και ατεκμηρίωτα συνθηματολογικά κατασκευάσματα και σκόπιμες παρερμηνείες που συχνά υπαγορεύονται από αφελείς προκαταλήψεις.

Στο σημείο αυτό θεωρώ απολύτως αναγκαίο να τονίσω ότι τα κείμενα του παρόντος βιβλίου δε συγκροτούν στο σύνολό τους μία απόπειρα κριτικής του συστήματος. Πρόθεσή μου δεν είναι να δείξω “πόσο κακό είναι το σύστημα”, αναπόσπαστο μέρος του οποίου άλλωστε παραμένω. Παρά το γεγονός ότι προτίθεμαι στο εισαγωγικό τούτο σημείωμα να προβώ σε κάποιες αποσπασματικές παρατηρήσεις, αποκαλυπτικές των δυσλειτουργιών και των εκρηκτικών ενδεχομένων διαίωσης της παρούσας κατάστασης, εντούτοις, κεντρική στόχευση των κειμένων που ακολουθούν παραμένει η επεξεργασμένη θετική αντιπρόταση στα σημερινά αδιέξοδα, η διάθεση επισήμανσης των ουσιωδών από τα δευτερεύοντα και, κυρίως, η παρουσίαση κάποιων δεδομένων της διεθνούς συγκυρίας που θα μπορούσαν να αποτελέσουν δρομοδείχτες ανάκαμψης από τη σημερινή πραγματικότητα των βασανιστικών αδιεξόδων.

Αποτελεί κοινότατη διαπίστωση ότι η πλειοψηφία του ελληνικού λαού είναι δυσαρεστημένη με την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών υγείας από το ΕΣΥ. Οι λόγοι είναι πολλοί, ένας όμως χρήζει ιδιαίτερης μνείας και γι’ αυτό τον προτάσσω και σπεύδω να τον σχολιάσω αμέσως.

Υπάρχει οργή σε μία μεγάλη μερίδα του κοινού απέναντι αυτών που καπηλεύονται και αχρειώνουν με τη συμπεριφορά τους την ιδιότητα του χορηγού ιατρικής φροντίδας. Υπάρχει διάχυτη αγανάκτηση προς τις άσπρες μπλούζες με τις κονκάρδες και τους τίτλους, τα κρεμασμένα ακουστικά, το σηκωμένο φρύδι, το πωχοαλαζονικό ύφος. Με δυο λόγια, υπάρχει οργή προς τους λειτουργούς που καλύπτουν τη συμπλεγματική ανασφάλεια πίσω από τα σύμβολά τους. Και η οργή είναι δικαιολογημένη, διότι όταν τα

σύμβολα αντικαθιστούν τον άνθρωπο η ρήξη είναι σχεδόν βέβαιη. Προσωπικά βρίσκω την οργή του κόσμου, προς αυτό το φαινόμενο, υπό οιαδήποτε μορφή και αν εκδηλώνεται, πολύ υγιέστερη από τη μοιρολατρική υποταγή και το παθητικό μαράζι.

Η αγανάκτηση του κόσμου με τη συμπεριφορά μας είναι κάτι που θα πρέπει να προβληματίσει σοβαρά πρώτα εμάς και κατόπιν την αρμόδια πολιτική ηγεσία. Και οι δύο οφείλουμε να αντιληφθούμε ότι η εποχή του παραμυθιάσματος έχει τελειώσει και η διαμαρτυρία στο εξής δε θα εκδηλώνεται με αποδοκιμασίες και γιουχαΐσματα, αλλά με τη στροφή του σημερινού πληροφορημένου χρήστη σε επιλογές στις οποίες, αν μη τι άλλο, δε διακυβεύεται η ανθρώπινη αξιοπρέπειά του.

Έστω και αργά θα πρέπει να κατανοήσουμε ότι ο σύγχρονος χρήστης υπηρεσιών υγείας δεν είναι διατεθειμένος να ανεχθεί επηρμένες και ακκιζόμενες μετριάτες, πεφουσιωμένους καπετανίσκους, που ξαφνικά με την εξασφάλιση κάποιας θέσης υψηλών προνομίων στο σύστημα έγιναν από λίγος πολύς και από ισχνός πελώριος και δεν αναγνωρίζουν καμία σχέση ανάμεσα στο πριν και το τώρα. Θα πρέπει να χωνέψουμε όλοι οι εμπλεκόμενοι στις ευρύτερες λειτουργίες του συστήματος ότι δεν μπορούμε να συνεχίσουμε να προκαλούμε το κοινό αίσθημα με συμπεριφορές ανάρμοστες για τους ρόλους και τις υποχρεώσεις που επωμισθήκαμε. Το ΕΣΥ οφείλει να υπάρχει για τους ανθρώπους και όχι οι άνθρωποι για ένα ΕΣΥ αναιδές και σκανδαλωδώς υποδεέστερο των προσδοκιών τους.

Προέχει η μεταρρύθμιση της νοοτροπίας

Εμβαθύνοντας στην παθογένεια των προβλημάτων του Εθνικού Συστήματος Υγείας, ένας σημαντικός κατά την άποψή μου λόγος για τον οποίο τα μεγάλα οράματα υποχώρησαν αποδεκατισμένα, η δενδροφύτευση δεν πέτυχε και “το σπαθί βρέθηκε να’ ναι χαρτοκόπτης”, όπως θα έλεγε κάποιος, είναι και το γεγονός ότι η ιστορία με το αποτυχημένο εγχείρημα υλοποίησης των υποδείξεων του πορίσματος των μετακληθέντων “σοφών” στις αρχές της δεκαετίας του 90 και η προσπάθεια επιτόλαιης εφαρμογής συστημάτων της αλλοδαπής, πριν να τα επεξεργασθούμε υπεύθυνα για τα δικά μας μέτρα, απέδειξε περίτρανα ότι θα πρέπει να πάψουμε να λειτουργούμε σαν παθητικοί μεταπράτες ιδεών και συστημάτων και να προσλαμβάνουμε τα δάνεια αυτά μόνο και εφόσον έχουμε δη-

μιουργήσει τις προϋποθέσεις και, κυρίως, όταν έχουμε κατορθώσει να αφομοιώσουμε και προσαρμόσουμε τις εξελίξεις στις δικές μας ιδιαιτερότητες και προτεραιότητες. Οι υποδείξεις των εμπειρογνομόνων ήταν προς τη σωστή κατεύθυνση, εμείς υποχρεωθήκαμε να επωμισθούμε ρόλους για τους οποίους δεν ήμαστε προετοιμασμένοι και κατάλληλα εφοδιασμένοι. Από την πλευρά μας δεν υπήρξε ποτέ ένας ρεαλιστικός σχεδιασμός υλοποίησης των προτάσεων και μεταποίησης της δοκιμασμένης διεθνούς εμπειρίας σε ψηλαφητή πρακτική για τα δικά μας μέτρα. Έτσι, μοιραία η απόπειρα μεταρρύθμισης εξαντλήθηκε σε γραφειοκρατικό πρακτικισμό. Πάρτε για παράδειγμα τη διοικητική υποδομή και στελέχωση του ΕΣΥ, η οποία κατήντησε γκαρνταρόμπα όπου ο κάθε ημιαναλφάβητος ή τελείως άσχετος σε θέματα διαχείρισης της άκρως απαιτητικής καθημερινότητας των νοσοκομείων μπαίνει, παίρνει ένα κουστούμι, το φοράει και βγαίνει.

Θα ήλπιζε κανείς ότι οι προτάσεις που κατά καιρούς εισηγήθηκαν έγκριτες και διεθνώς αναγνωρισμένες προσωπικότητες για την αναμόρφωση του συστήματος θα δρομολογούσαν κάποιες πρωτοβουλίες συντονισμού του βηματισμού μας με τα διεθνώς δρώμενα. Αντί, όμως, να ακολουθήσουμε το ρεύμα ενεργώς, του αντισταθήκαμε κουτοπόνηρα με αποτέλεσμα μια τεράστια απώλεια χρόνου, συναισθήματος, ενέργειας και χρήματος. Παρόλ' αυτά, δεν εξέλειψαν οι βαρύγδουπες εξαγγελίες. Προφανώς, διότι κάποιιοι δεν είχαν μάθει να περιμένουν και να χρησιμοποιούν τη σιωπή για να διδάξουν την ευθύνη των λέξεων.

Ανέκαθεν ένας από τους μεγαλύτερους εχθρούς του Εθνικού Συστήματος Υγείας υπήρξε το *status quo* των *νοστροπιών*, το αίσθημα ασφάλειας που προσφέρει η πεπατημένη. Κάθε προσπάθεια ουσιαστικής βελτίωσης συνάντησε τη λυσσαλέα αντίδραση ενός συμπαγούς ομαδισμού. Και όλοι όσοι ακροβατούν καθημερινά στην κόψη των προβλημάτων των ελληνικών νοσοκομείων, σχοινοβατούντες σε κατάσταση μόνιμης διέγερσης πάνω από το χάος, γνωρίζουν ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να αλλάξεις χρόνιους και παγιωμένους εθισμούς συμπεριφοράς. Όπως κατ' επανάληψη έχει διατυπωθεί, προσλήψεις καινούργιων εθισμών μπορεί να γίνουν, αλλά οπωσδήποτε χωρίς να θιγούν οι παγιωμένες συνήθειες και κάποιιοι κεντρικοί άξονες συμπεριφοράς που οι συνήθειες αυτές συντηρούν. Έτσι, δικαιολογείται ο ισχυρισμός ότι το ΕΣΥ μοιάζει να απειλείται πρωτίστως

από εκείνους που έχουν ταχθεί να το υπηρετούν. Πρόκειται, δυστυχώς, για μία αυθεντική “trahision des cleres”.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ένα πολυσύνθετο σύστημα όπως το ΕΣΥ στην προσπάθειά του να ενηλικιωθεί μοιραία διαμορφώνει και ανησυχεί συνειδήσεις για το πού πορεύεται. Κάποτε αυτές οι συνειδήσεις εκφράζονται πολωτικά, γιατί οι πρωταγωνιστές της προσπάθειας θωρακίζονται πίσω από τις ανασφάλειες και τις έμμονες ιδέες τους. Το πρόβλημα, όμως, με τις έμμονες ιδέες είναι ότι κατά κανόνα υπογραμμίζουν αυτό που ενδιαφέρει τους εκφραστές τους. Εμείς λέμε δικαίωμά τους, αλλά όχι υποχρεωτικά και δίκιο τους.

Είμαι σίγουρος ότι θα χρειασθεί να γίνουν πολλά πράγματα μέχρι να περάσουμε τις συμπληγάδες του διλήμματος, πεισματική καθήλωση στις εμμονές και αναπηρίες μας ή συντονισμός του βηματισμού μας με ό,τι σήμερα συντελείται στο χώρο της υγείας στη διεθνή σκηνή. Ένα είναι σίγουρο, ότι χωρίς *μεταρρύθμιση της νοοτροπίας* ούτε να δανειστείς μορφές για να μεταρρυθμίσεις συγκεκριμένες δομές και λειτουργίες σε οποιοδήποτε σύστημα. Πρέπει και για να δανειστείς να έχεις προηγουμένως δημιουργήσει την κατάλληλη ανθρώπινη υποδομή, φορέα μιας συγκεκριμένης νοοτροπίας. Με αυτονομημένες νοοτροπίες παλαιάς κοπής και φατρίες που έχουν την αδυναμία να ευνοούν μόνο τη λογική τους, μεταρρύθμιση δε γίνεται. Αλλαγή νοοτροπίας, επίγνωση των αναγκών και συλλογικότητα είναι η απάντηση στον αμυντικό απροσάρμοστο ιδιοτελή ομαδισμό.

Όλα αυτά εμμέσως υποδηλώνουν ότι το ΕΣΥ χρειάζεται επειγόντως, σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας του, πρόσωπα με νοοτροπία τολμηρή και σύγχρονη και κυρίως φρέσκιες επεξεργασμένες ιδέες. Το ΕΣΥ δεν έχει τίποτα να κερδίσει από φθαρμένα άτομα με προοδευτικές δήθεν ιδέες, ούτε όμως από καινούργια πρόσωπα που δε φαίνεται να έχουν ιδέες. Το ΕΣΥ χρειάζεται επειγόντως πρόσωπα με ευρυμαθή κατάρτιση, κατακτημένη ωριμότητα, άτομα ικανά να επιτελούν τη συνεχή ανθυπέρβαση που οι περιστάσεις στο χώρο της υγείας ζητούν. Κυρίως, όμως, θα πρέπει να γίνει σαφές ότι οι προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει το ΕΣΥ δε συμβιβάζονται με παθητικά υποκείμενα και πνευματικώς αργούς χειρώνακτες. Το ΕΣΥ ψάχνει για αναβαθμισμένες νοοτροπίες και ιδέες και όχι απλώς για εργατικά χέρια. Και οπωσδήποτε, το ΕΣΥ δεν έχει τίποτα να κερδίσει από μία δημοσιοϋπαλληλία που αμείβεται για να βαριέται και θυμίζει εικόνες ζωολογικού κήπου, όπου οκνά μικρά πουλιά ζουν πάνω στη ράχη του ιπποπόταμου